

การออกแบบวงจรวัดสัญญาณส่วนหน้าอัตราการกินพลังงานต่ำและสัญญาณรบกวนต่ำ
ที่มีความสามารถในการต้านการเคลือบแฝงแบบปรับได้ทางอิเล็กทรอนิกส์
สำหรับการวัดสัญญาณคลื่นไฟฟ้าหัวใจ

Design of A Low-Power Low-Noise Analog Frontend with Electronically Tunable
Anti-Aliasing Capability for Electrocardiogram Recording

อินทัช ยงพานิชย์¹ วรธร วัฒนพานิช^{2*}

บริษัท ซิลิคอน คราฟท์ เทคโนโลยี จำกัด (มหาชน)¹

ภาควิชาวิศวกรรมไฟฟ้า คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์^{1,2}

E-mail: intouch.yongpanich@sic.co.th, fengwdw@ku.ac.th

* ผู้ประพันธ์บรรณกิจ (corresponding author)

บทคัดย่อ

งานวิจัยฉบับนี้นำเสนอการออกแบบวงจรวัดสัญญาณส่วนหน้า (Analog Frontend: AFE) ที่มีอัตราการกินพลังงานต่ำและมีสัญญาณรบกวนอ้างอิงไปที่อินพุตต่ำ ซึ่งออกแบบโดยใช้เทคนิคการสับสัญญาณ (chopping) สำหรับอุปกรณ์วัดสัญญาณคลื่นไฟฟ้าหัวใจ (Electrocardiogram: ECG) แบบติดตามตัวที่ไม่จำเป็นต้องมีวงจรต้านการเคลือบแฝงเพิ่มเติม (Anti-aliasing filter) เนื่องจากวงจรวัดสัญญาณส่วนหน้าถูกออกแบบมาให้สามารถปรับแบนด์วิดท์ให้ต่ำลงได้ โดยการใช้เทคนิค duty-cycle resistance (DCR) ซึ่งสามารถปรับแบนด์วิดท์ที่ต่ำสุดถึง 200 Hz โดยไม่เป็นการเพิ่มพื้นที่ของวงจรและไม่เป็นการเพิ่มสัญญาณรบกวนอ้างอิงไปที่อินพุตอย่างมีนัยสำคัญ โดยในงานวิจัยนี้ได้ออกแบบวงจรรวมในเทคโนโลยี CMOS ขนาด 180 nm โดยวงจรรวมใช้แรงดันซัพพลาย 1.2 V กินพลังงานอยู่ที่ 2.32 μW มีอัตราขยาย 20 V/V และสามารถวัดสัญญาณรบกวนที่อินพุต (Input-referred Noise: IRN) ได้เท่ากับ 1.6 μV_{rms} ในช่วงความถี่ 1 ถึง 250 Hz

คำสำคัญ:

วงจรวัดสัญญาณส่วนหน้า; สัญญาณคลื่นไฟฟ้าหัวใจ; อัตราการกินพลังงานต่ำ; วงจรกรองต้านการเคลือบแฝง; การออกแบบวงจรรวมพลังงานต่ำ

Abstract

This paper presents the design of a low-power low-noise chopped analog frontend (AFE) for wearable electrocardiogram recording devices. The AFE has an embedded anti-aliasing filter without the need of an additional lowpass filter, which saves the chip area and overall power consumption without significantly increasing the AFE's input-referred

noise. The AFE's cutoff frequency can be tuned to the minimum value of 200 Hz via electronically tuning a resistance value with the duty-cycle resistance technique. Designed and fabricated in a 180-nm CMOS process, the AFE, operating from a 1.2-V supply voltage and occupying an area of 0.55 mm², provides a gain of 20 V/V, consumes 2.32 μ W of power, and exhibits an input-referred noise of 1.6 μ V_{rms} integrated from 1-250 Hz.

Keywords: Analog Frontend; Electrocardiogram; Low-power; Anti-aliasing filter; low-power integrated circuit

1. บทนำ

สังคมไทยได้เริ่มเข้าสู่ภาวะสังคมผู้สูงอายุ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 โดยสาเหตุของการเพิ่มขึ้นของ สัดส่วนผู้สูงอายุนั้นมีสาเหตุมาจากการพัฒนาทาง เทคโนโลยีทางการแพทย์และระบบสาธารณสุข อันส่งผลให้ประชากรมีอายุที่ยืนยาวมากขึ้น และอีก เหตุผลคือ การลดลงของจำนวนการมีบุตรต่อหนึ่ง ครอบครัวที่มีสาเหตุมาจากค่านิยมทางสังคมที่เปลี่ยน ไป ทั้งสองเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้นนี้นำไปสู่การเพิ่มขึ้น ของสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุต่อประชากรช่วงวัย อื่น ๆ [1]

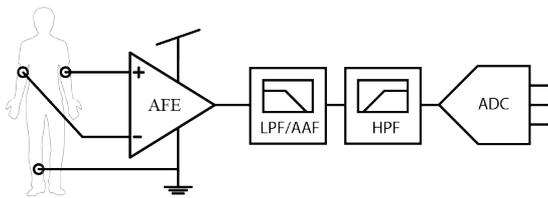
ถึงแม้จากข้อมูลสถิติจะบ่งบอกถึงการมีอายุขัย ที่มากขึ้นของประชากรเฉลี่ย แต่เพราะด้วยการเพิ่มขึ้น ของจำนวนประชากรทั้งหมดทำให้ภายในปี พ.ศ. 2562 มีอัตราการเสียชีวิตของจำนวนประชากรทั่วโลกสูง ถึง 55.4 ล้านคน โดย 32% ของอัตราการเสียชีวิต ดังกล่าว หรือคิดเป็นจำนวน 17.9 ล้านคน มาจาก โรคหัวใจและหลอดเลือด [2] ซึ่งมีแนวโน้มที่จะเพิ่ม มากขึ้นเนื่องจากการเพิ่มขึ้นของประชากรในกลุ่ม ผู้สูงอายุ ซึ่งประชากรกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่มีความเสี่ยงสูง

ในการเป็นโรคหัวใจและหลอดเลือดเนื่องจากมีปัญหา สุขภาพเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว อาทิ โรคเบาหวาน โรค ความดันโลหิตสูง ภาวะไขมันในเลือดผิดปกติ ในทาง กลับกัน ปัจจัยที่ช่วยลดความเสี่ยงในการเป็นโรค หัวใจและหลอดเลือด คือ การรับประทานอาหารที่มี ประโยชน์ การออกกำลังกายสม่ำเสมอ การหลีกเลี่ยง การดื่มแอลกอฮอล์ และควรหมั่นตรวจสุขภาพของ หัวใจอย่างสม่ำเสมอเพื่อป้องกันและรักษาอย่าง ทันทีทันที่ [3]

ทั้งนี้การวินิจฉัยอาการของโรคหัวใจและ หลอดเลือดนั้นจำเป็นต้องใช้เครื่องมือวัดสัญญาณ คลื่นไฟฟ้าหัวใจที่อยู่ในโรงพยาบาล ซึ่งในโรคหัวใจ บางประเภทนั้นจะแสดงอาการแค่ช่วงเวลาสั้น ๆ ส่งผลให้ผู้ป่วยต้องไปโรงพยาบาลบ่อยครั้งเพื่อใช้ เครื่องมือวัดสัญญาณคลื่นไฟฟ้าหัวใจในการวินิจฉัย อันเป็นการสร้างความไม่สะดวกสบาย และเป็นการ เพิ่มค่าใช้จ่ายแก่ผู้ป่วยด้วย ดังนั้นเครื่องมือวัดสัญญาณ คลื่นไฟฟ้าหัวใจแบบติดตามตัว (wearable electrocardiography device) จึงได้ถูกพัฒนาขึ้น

โดยมีจุดประสงค์ให้มีขนาดเล็กกะทัดรัดเพื่อให้สามารถใช้ติดตามตัวผู้ป่วยเพื่อวัดคลื่นไฟฟ้าหัวใจได้เป็นเวลานาน โดยที่ไม่กระทบต่อการใช้ชีวิตประจำวันและยังคงซึ่งคุณภาพของสัญญาณ [4-7]

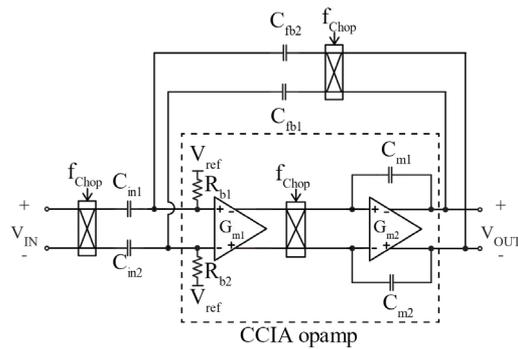
โดยทั่วไปเครื่องมือวัดสัญญาณคลื่นไฟฟ้าหัวใจแบบติดตามตัวประกอบด้วยวงจรดังในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 วงจรสำหรับเครื่องมือวัดสัญญาณคลื่นไฟฟ้าหัวใจแบบติดตามตัว

1.1 วงจรวัดสัญญาณส่วนหน้า (Analog Frontend: AFE) ทำหน้าที่ขยายสัญญาณคลื่นไฟฟ้าหัวใจจากร่างกาย โดยในวงจรขยายนี้ต้องมีสัญญาณรบกวนอ้างอิงไปที่อินพุต (Input-referred Noise: IRN) ต่ำกว่า $30 \mu V_{pp}$ [8] ซึ่งเป็นมาตรฐานสำหรับเครื่องมือวัดสัญญาณคลื่นไฟฟ้าหัวใจ โดยเทคนิคที่นิยมนำมาออกแบบเพื่อให้สามารถควบคุมสัญญาณรบกวนได้สอดคล้องกับมาตรฐานที่กล่าวข้างต้นคือเทคนิคการสลับสัญญาณ (chopping) [9-13] ดังภาพที่ 2 เนื่องจากเทคนิคนี้จะทำการย้ายสัญญาณไปที่ความถี่สูงก่อนเข้าสู่วงจรขยายขั้นที่หนึ่ง (first stage) ซึ่งเป็นความถี่ที่สูงพอที่สัญญาณจะไม่ถูกรบกวนโดยสัญญาณรบกวนกระพริบ (flicker noise) ของทรานซิสเตอร์ต่าง ๆ ในวงจร ดังนั้นเมื่อสัญญาณถูกย้ายไปที่ความถี่สูงแล้ว การออกแบบจึงสามารถ

มุ่งไปที่การลดสัญญาณรบกวนความร้อน (thermal noise) ของวงจรเป็นหลัก ซึ่งสามารถลดได้ง่ายกว่าด้วยเทคนิคทางการออกแบบวงจรต่าง ๆ นอกจากนี้วงจรวัดสัญญาณส่วนหน้าจำเป็นต้องมีแบนด์วิดท์ (bandwidth) ที่มากพอสำหรับการขยายสัญญาณคลื่นไฟฟ้าหัวใจ โดยสัญญาณคลื่นไฟฟ้าหัวใจนั้นมีแบนด์วิดท์อยู่ในช่วงประมาณ 0.05-150 Hz [14] ดังนั้นแบนด์วิดท์ของวงจรวัดสัญญาณส่วนหน้าจึงไม่ควรที่จะสูงเกินแบนด์วิดท์ของสัญญาณนัก เนื่องจากจะส่งผลให้วงจรส่วนหน้ารับสัญญาณรบกวนความร้อนในช่วงความถี่ที่กว้างเกินความจำเป็น อันจะทำให้สัญญาณรบกวนอ้างอิงไปที่อินพุตสูงเกินจำเป็นด้วย

ภาพที่ 2 วงจร CCIA [9]

1.2 วงจรกรองผ่านต่ำ (Lowpass filter (LPF) หรือ Anti-aliasing filter (AAF)) ทำหน้าที่กรองสัญญาณที่มีความถี่ที่สูงเกินแบนด์วิดท์ของสัญญาณคลื่นไฟฟ้าหัวใจทิ้งไป เพื่อป้องกันการเกิดการเคลือบแฝง (aliasing) ของสัญญาณรบกวนความร้อนจากการซีกตัวอย่าง (sampling) โดยวงจรแปลงสัญญาณอุปมานเป็นเชิงเลข (analog-to-digital

converter หรือ ADC) ซึ่งมีอัตราการซีกตัวอย่าง (sampling rate) ที่จำกัด ทั้งนี้วงจร AAF มีความสำคัญเนื่องจากแบนด์วิดท์ของวงจรวัดสัญญาณส่วนหน้า มักถูกออกแบบให้มีค่าสูงกว่าแบนด์วิดท์ของสัญญาณคลื่นไฟฟ้าหัวใจพอสมควร เพื่อไม่ให้มีพื้นที่ของวงจรที่ใหญ่เกินไป อันเป็นการประหยัดพื้นที่ของแผงวงจรรวมในการออกแบบ

ซึ่งหากพิจารณาวงจรจากงานวิจัย [9] ดังในภาพที่ 2 จะเห็นว่าแบนด์วิดท์ของวงจรหรือความถี่ตัด (cutoff frequency) ถูกกำหนดโดยสมการที่ (1)

$$f_{-3dB} = \frac{C_{fb1,2}}{(C_{in1,2} + C_{fb1,2})} \times \frac{G_{m1}}{2\pi C_{m1,2}} \quad (1)$$

โดย G_{m1} หมายถึงค่าทรานส์คอนดักแทนซ์ (transconductance) ของวงจรรขยาย G_{m1} หากต้องการปรับลดแบนด์วิดท์ของวงจรวัดสัญญาณส่วนหน้าด้วยการปรับค่า G_{m1} ให้ต่ำลง จะส่งผลให้สัญญาณรบกวนความร้อนของวงจรมีค่าสูงขึ้น นอกจากนี้ การปรับลดแบนด์วิดท์ด้วยการปรับเพิ่มขนาดของ $C_{m1,2}$ นั้นจะส่งผลให้วงจรกินพื้นที่ภายในชิปมากขึ้น ดังนั้นการเพิ่มขนาดของ $C_{m1,2}$ จึงสามารถทำได้อย่างจำกัด กล่าวโดยสรุปคือการปรับแบนด์วิดท์ของวงจรวัดสัญญาณส่วนหน้าให้ต่ำเพียงพอสำหรับการวัดสัญญาณคลื่นไฟฟ้าหัวใจ โดยไม่ทำให้ขนาดของวงจรใหญ่เกินไปจึงทำได้ยาก

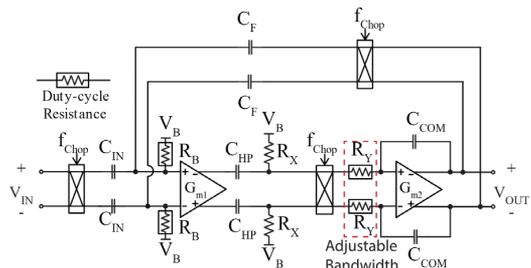
1.3 วงจรกรองผ่านสูง (High pass filter (HPF)) ทำหน้าที่กรองสัญญาณที่มีความถี่ที่ต่ำกว่าแบนด์วิดท์ของสัญญาณคลื่นไฟฟ้าหัวใจทิ้งไป โดยส่วนใหญ่จะเป็นการกำจัดค่าศักย์ไฟฟ้าออฟเซตจากอิเล็กทรอนิกส์ที่ทำการวัด

1.4 วงจร analog-to-digital converter (ADC) ทำหน้าที่แปลงสัญญาณแอนะล็อกให้เป็นสัญญาณดิจิทัลเพื่อให้ง่ายต่อการประมวลผลโดยตัวประมวลผลสัญญาณเชิงเลข (digital signal processor) ต่อไป

โดยงานวิจัยฉบับนี้ต้องการนำเสนอการออกแบบวงจรวัดสัญญาณส่วนหน้าสำหรับอุปกรณ์วัดสัญญาณคลื่นไฟฟ้าหัวใจที่ออกแบบโดยใช้เทคนิคการสับสัญญาณ (chopping) โดยมีฟังก์ชันของวงจร AAF รวมอยู่ในวงจรวัดสัญญาณส่วนหน้านี้ด้วย อันส่งผลให้ไม่จำเป็นต้องมีวงจร AAF เฉพาะเพิ่มเติม ซึ่งจะเป็นการลดขนาดและอัตราการกินพลังงานของวงจรโดยรวม โดยการออกแบบนี้จะยังมุ่งเน้นให้วงจรวัดสัญญาณส่วนหน้ากินพลังงานต่ำและมีความสัญญาณรบกวนอ้างอิงไปที่อินพุตที่ต่ำด้วย

2. การออกแบบวงจรวัดสัญญาณส่วนหน้าสำหรับวัดสัญญาณคลื่นไฟฟ้าหัวใจที่ไม่จำเป็นต้องมีวงจร AAF

โดยวงจรที่นำเสนอในงานวิจัยนี้ประกอบด้วย 2 ส่วนคือ i) วงจรรขยายหลักและ ii) วงจรปรับแบนด์วิดท์ดังแสดงในภาพที่ 3

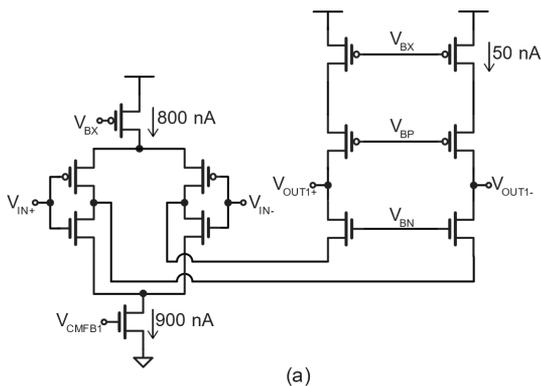
ภาพที่ 3 วงจรที่นำเสนอในงานวิจัยนี้

2.1 การออกแบบวงจรขยายหลัก

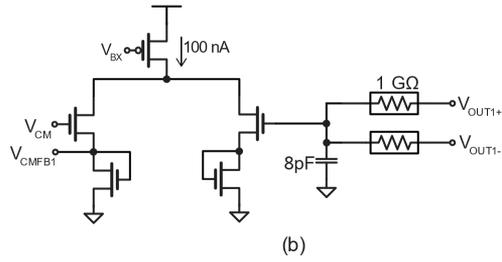
วงจรในภาพที่ 3 มีอัตราขยายในแบนด์ซึ่งถูกกำหนดโดยสัดส่วนระหว่างตัวเก็บประจุขาเข้า (C_{IN}) และตัวเก็บประจุป้อนกลับ (C_F) โดยวงจรขยายนี้ถูกออกแบบให้มีอัตราขยายเท่ากับ $C_{IN}/C_F = 20 V/V$ โดยที่ C_{IN} และ C_F มีค่าเท่ากับ 5 pF และ 250 fF ตามลำดับ โดยเราใช้ความถี่การสับ (chopping frequency) เท่ากับ $f_{chop} = 10$ kHz หลังจากที่ได้ทำการออกแบบวงจรขยาย G_{m1} เพื่อให้มีความถี่หักมุมของสัญญาณรบกวนกระพริบ (flicker noise corner frequency) ที่มีค่าต่ำกว่า 10 kHz

2.1.1 การออกแบบวงจรขยาย G_{m1}

วงจรขยาย G_{m1} ถูกออกแบบโดยใช้วงจรขยายชนิด folded cascode ดังในภาพที่ 4 (a) วงจรขยายชนิดนี้มีจุดเด่นในความสัมพันธ์ของการควบคุมค่าทรานส์คอนดักแทนซ์โดยรวมของวงจร (g_m) และความต้านทานที่เอาต์พุต (output impedance) ทำให้สามารถออกแบบวงจรให้มีค่า g_m ที่สูงโดยที่ยังคงค่าความต้านทานที่เอาต์พุตให้สูงได้เช่นกัน

(a)

(b)

ภาพที่ 4 (a) วงจรขยาย G_{m1} (b) วงจรขยายแบบป้อนกลับโหมดร่วม (common-mode-feedback amplifier (CMFB)) สำหรับวงจรขยาย G_{m1}

นอกจากนี้คู่อินพุตดิฟเฟอเรนเชียล (input differential pair) ของวงจรขยาย G_{m1} ยังใช้เทคนิคการใช้กระแสซ้ำ (current reuse) เพื่อเพิ่มค่า g_m ของวงจรโดยใช้กระแสเท่าเดิม โดยกระแสโดยรวมที่ใช้ในวงจรขยาย G_{m1} มีค่าเท่ากับ 900 nA โดย 800 nA อยู่ในกิ่งของคู่อินพุตดิฟเฟอเรนเชียล และ 100 nA อยู่ในกิ่งเอาพุต โดยเอาพุตของวงจรขยาย G_{m1} จะต่อกับตัวเก็บประจุ C_{HP} และตัวต้านทาน R_X ซึ่งมีค่าเท่ากับ 8 pF และ 10 MΩ ตามลำดับ โดย C_{HP} และ R_X นี้ทำหน้าที่เป็นวงจรกรองผ่านสูง เพื่อกันไม่ให้ศักย์ไฟฟ้าออฟเซตที่เกิดจากวงจรขยาย G_{m1} ผ่านไปที่วงจรขยาย G_{m2} ได้ แต่สัญญาณจากอินพุตยังสามารถผ่านไปได้เนื่องจากที่จุดนี้สัญญาณจากอินพุตถูกย้ายมาที่ความถี่สับ (f_{chop}) แล้ว และเมื่อสัญญาณผ่านวงจรกรองผ่านสูงแล้วจะถูกย้ายกลับมาที่ความถี่เบสแบนด์จากการสับ (chopping) ที่หน้าวงจรขยาย G_{m2} (ที่ขั้วต่อทางซ้ายของตัวต้านทาน R_Y)

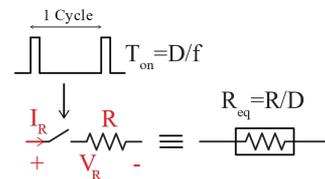
การกำหนดจุดทำงานโหมดร่วม (common mode) ที่เอาต์พุตของวงจรขยาย G_{m1} นั้นจะถูกกำหนดผ่านแรงดัน V_{CMFB1} โดยแรงดัน V_{CMFB1} โหนดนี้

จะถูกสร้างมาจากวงจรขยายแบบป้อนกลับโหมด
ร่วม (CMFB) ดังแสดงในภาพที่ 4(b) โดยวงจรนี้จะ
ทำหน้าที่ปรับจุดทำงานโหมดร่วมที่เอาต์พุตของ
วงจรขยาย G_{m1} ให้มีค่าเท่ากับแรงดัน V_{CM} ที่ถูก
ตั้งค่าไว้ที่ครึ่งหนึ่งของไฟเลี้ยง (0.6 V) สำหรับการ
เลือกขนาดตัวต้านทานที่ใช้ในวงจร CMFB นั้นจะ
เลือกให้มีค่ามากกว่าค่าความต้านทานที่เอาต์พุต
ของ G_{m1} อย่างน้อย 20 เท่า เพื่อไม่เป็นการลดอัตรา
ขยายแบบลูเปิดของวงจรขยาย G_{m1} ดังนั้นจึงเลือก
ใช้ค่าความต้านทานขนาด 1 G Ω โดยตัวต้านทาน
ดังกล่าวนี้ถูกสร้างมาจากตัวต้านทานตั้งต้นขนาด
10 M Ω จากการใช้เทคนิค duty-cycle resistance
(DCR) ในการเพิ่มขนาดตัวต้านทานให้มากขึ้นถึง
100 เท่า โดยหลักการของเทคนิค DCR นั้นจะใช้
การเปิดสวิตช์ในช่วงเวลาสั้นๆ ในหนึ่งคาบ ซึ่งทำให้
กระแสเฉลี่ยที่ไหลผ่านตัวต้านทานตั้งต้นนั้นมีค่า
ต่ำลงแบบสอดคล้องกับค่า duty ratio [10] ดังภาพ
ที่ 5 โดยค่าตัวต้านทานสมมูลจะสามารถคำนวณ
ได้จากสมการที่ (2)

$$R_{eq} = \frac{R}{D} \quad (2)$$

โดยตัวแปร R หมายถึงค่าความต้านทานตั้ง
ต้นและ D หมายถึงค่า duty ratio ในการเปิดสวิตช์
โดยความถี่ที่ใช้ในการเปิดสวิตช์นั้นจะถูกเลือกจาก
แบนด์วิดท์ของสัญญาณที่ผ่าน R_{eq} โดยต้องเลือก
ความถี่ให้สูงกว่าอย่างน้อยสองเท่าของแบนด์วิดท์
ของสัญญาณเพื่อป้องกันการเกิดการเคลือบแผง
ของสัญญาณขึ้น เนื่องจากเทคนิค DCR เป็นเทคนิค

การชักตัวอย่าง และเนื่องจากสัญญาณที่เอาต์พุต
ของวงจรขยาย G_{m1} ซึ่งเป็นสัญญาณที่เข้าสู่วงจร
CMFB ได้ถูกย้ายไปที่ความถี่ f_{chop} ซึ่งมีค่าเท่ากับ
10 kHz ดังนั้นความถี่ที่ใช้สำหรับควบคุมสวิตช์ DCR
ตัวนี้จึงถูกเลือกให้มีค่าเท่ากับ 20 kHz และมีค่า
duty ratio เท่ากับ 0.01 นอกจากนี้ยังใช้ตัวเก็บ
ประจุขนาด 8 pF ที่ขาเกตของทรานซิสเตอร์ขาเข้า
ของวงจร เพื่อสร้างโพลหลักสำหรับการเพิ่มเสถียรภาพ
ของวงจร CMFB

Duty-cycle Resistance

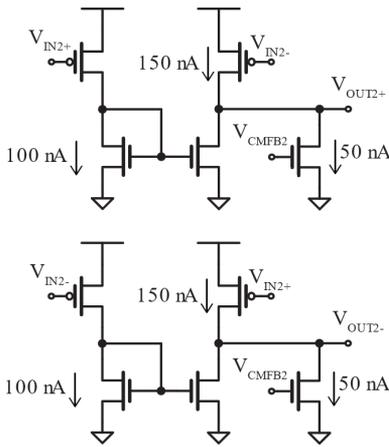
ภาพที่ 5 เทคนิค Duty-cycle Resistance (DCR)

2.1.2 การออกแบบวงจรขยาย G_{m2}

เนื่องจากวงจรขยาย G_{m2} ต้องทำหน้าที่ขับ
โหลดซึ่งประกอบด้วยตัวเก็บประจุ (C_{COM}) และ
ความต้านทานประสิทธิผล (effective resistance)
อันเกิดจากการสับตัวเก็บประจุ C_F การออกแบบ
วงจรขยาย G_{m2} จึงใช้รูปแบบวงจรแบบ Class AB
ดังแสดงในภาพที่ 6 เพื่อให้สามารถขับโหลดได้ดี
สำหรับการไบอัสกระแสให้กับวงจรขยาย G_{m2} จะ
ถูกกำหนดผ่านศักย์ไฟฟ้า V_B ที่ต่อกับ R_X โดยกระแส
ที่ใช้ใน G_{m2} ทั้งหมดมีค่าเท่ากับ 500 nA

การกำหนดจุดทำงานแบบโหมดร่วมที่เอาต์พุต
ของวงจรขยาย G_{m2} ทำโดยผ่านวงจร CMFB ที่มี
รูปแบบวงจรดังแสดงในภาพที่ 4(b) เช่นเดียวกับ

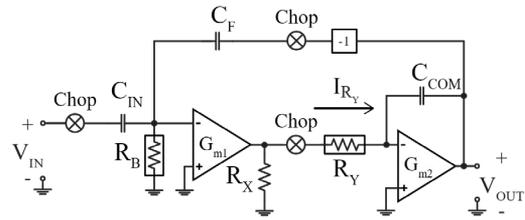
วงจร CMFB ของวงจรขยาย G_{m1} โดยตัวต้านทานที่ใช้ในวงจร CMFB สำหรับวงจรขยาย G_{m2} นั้นจะใช้เทคนิค DCR ในการเพิ่มค่าตัวต้านทานจากค่าตั้งต้น $5\text{ M}\Omega$ เป็น $500\text{ M}\Omega$ โดยสัญญาณที่ใช้ควบคุมการเปิดปิดสวิตช์ DCR จะใช้ค่าเดียวกับที่ใช้ในวงจร CMFB สำหรับวงจรขยาย G_{m1}

ภาพที่ 6 วงจรขยาย G_{m2}

2.2 การออกแบบวงจรปรับแบนด์วิดท์

การปรับแบนด์วิดท์ของวงจรวัดสัญญาณส่วนหน้านั้นใช้หลักการควบคุมปริมาณกระแสที่ไหลออกจากวงจรขยาย G_{m1} ไปสู่วงจรขยาย G_{m2} โดยสัดส่วนกระแสที่ไหลนั้นจะถูกกำหนดมาจากสัดส่วนระหว่าง R_X และ R_Y หากกำหนดให้สัญญาณจากวงจรขยาย G_{m1} ถูกย้ายไปที่ความถี่ f_{chop} ซึ่งสูงกว่า cutoff frequency ของวงจรกรองผ่านสูงที่สร้างจาก C_{HP} และ R_X นอกจากนี้ความต้านทานขาเข้าสู่วงจรปรับแบนด์วิดท์ยังมีค่าเป็น R_Y ถึงแม้จะมีกระบวนการสับสัญญาณที่หน้า R_Y ดังนั้นเราจะได้วงจรสมมูลของวงจรวัดสัญญาณส่วนหน้าเป็นดังภาพที่ 7

ภาพที่ 7 วงจรสมมูลของวงจรวัดสัญญาณส่วนหน้า

จากภาพที่ 7 เราสามารถเขียน cutoff frequency ของฟังก์ชันถ่ายโอน (transfer function) V_{OUT}/V_{IN} ได้ดังสมการที่ (3)

$$f_{-3dB} = \frac{C_F}{(C_{IN} + C_F)} \times \frac{G_{m1}}{2\pi C_{COM}} \times \frac{R_X}{(R_X + R_Y)} \quad (3)$$

โดยเราจะเห็นได้จากสมการที่ (3) ว่า f_{-3dB} ของวงจรจะมีค่าขึ้นอยู่กับอัตราส่วนระหว่าง R_X และ $R_X + R_Y$ ด้วย ซึ่งเราสามารถปรับอัตราส่วน $R_X / (R_X + R_Y)$ เพื่อเป็นการปรับลด f_{-3dB} ลงจากค่าตั้งต้น (กรณี $R_Y = 0$) ซึ่งเราสามารถปรับค่าของ R_Y ด้วยวิธีทางอิเล็กทรอนิกส์ในการปรับแบนด์วิดท์ของวงจรแทนที่จะเป็นการปรับค่าของ G_{m1} โดยข้อดีของวิธีนี้คือการปรับค่า R_Y ด้วยวิธีทางอิเล็กทรอนิกส์จะไม่เป็นการเพิ่มพื้นที่ของวงจร เช่นการปรับค่าของตัวเก็บประจุ C_{COM} ของวงจรในภาพที่ 2 และการปรับค่าของ R_Y จะไม่กระทบกับค่าของ G_{m1} ซึ่งมีผลกระทบต่อสัญญาณรบกวนอ้างอิงไปที่อินพุตของวงจรมากกว่า

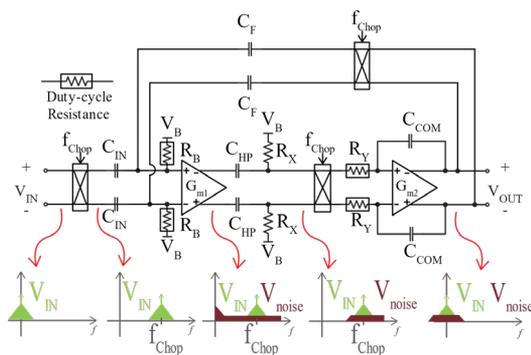
ในการสร้างตัวต้านทาน R_Y นั้น เราใช้เทคนิค DCR ในการเพิ่มค่าความต้านทานเช่นกัน โดยค่าตั้งต้นของ R_Y นั้นมีค่าเท่ากับ $500\text{ k}\Omega$ โดยความถี่ที่ใช้สำหรับควบคุมการเปิดปิดสวิตช์ DCR นั้นจะใช้ค่า

เท่ากับ 20 kHz ส่วนการปรับค่าของ R_Y เรากระทำโดยการปรับ duty ratio ของสัญญาณที่ควบคุม R_Y ซึ่งเป็นสัญญาณที่ถูกสร้างจากภายนอกชิปด้วยบอร์ด FPGA

2.3 การวิเคราะห์สัญญาณรบกวน

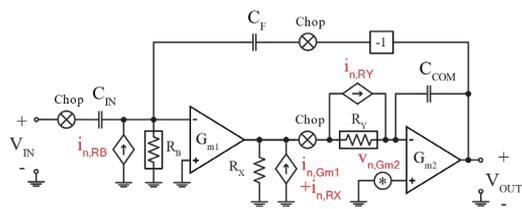
ถึงแม้การปรับค่า R_Y เพื่อปรับแบนด์วิดท์ของวงจรจะไม่กระทบต่อสัญญาณรบกวนที่อ้างอิงไปที่อินพุตเท่ากับการปรับค่า G_{m1} แต่ก็มีผลกระทบอยู่บ้าง ดังนั้น ในหัวข้อนี้เราจะทำการวิเคราะห์สัญญาณรบกวนของวงจรวัดสัญญาณส่วนหน้าโดยรวมเพื่อศึกษาว่าวิธีในการปรับแบนด์วิดท์ที่เสนอมีผลกระทบต่อสัญญาณรบกวนอ้างอิงไปที่อินพุตอย่างไร

ในการพิจารณาสัญญาณรบกวนที่จะกระทบต่อคุณภาพของสัญญาณคลื่นไฟฟ้าหัวใจ (V_{IN}) เราจำเป็นต้องทราบว่าในแต่ละตำแหน่งของวงจรวัดสัญญาณส่วนหน้านั้น สัญญาณคลื่นไฟฟ้าหัวใจอยู่ในช่วงความถี่ใด โดยภาพที่ 8 แสดงความถี่ของสัญญาณคลื่นไฟฟ้าหัวใจในแต่ละตำแหน่งของวงจรวัดสัญญาณส่วนหน้า

ภาพที่ 8 แสดงความถี่ของสัญญาณคลื่นไฟฟ้าหัวใจในแต่ละตำแหน่งของวงจรวัดสัญญาณส่วนหน้า

หากพิจารณาสัญญาณที่บริเวณเอาต์พุตของวงจรขยาย G_{m1} ซึ่งสัญญาณถูกย้ายไปที่ความถี่ f_{chop} แล้ว สัญญาณรบกวนที่มีย่านความถี่เดียวกันกับสัญญาณคลื่นไฟฟ้าหัวใจจะเป็นสัญญาณรบกวนความร้อนอันเกิดจาก R_B , G_{m1} และ R_X และหลังจากสัญญาณคลื่นไฟฟ้าหัวใจถูกย้ายมาที่ความถี่เบสแบนด์ก่อนจะเข้าสู่วงจรขยาย G_{m2} (บริเวณจุดต่อทางซ้ายของตัวต้านทาน R_Y) สัญญาณรบกวนเพิ่มเติมที่จะรบกวนสัญญาณคลื่นไฟฟ้าหัวใจนั้นจะเป็นสัญญาณรบกวนที่เบสแบนด์ของจากทั้ง R_Y และวงจรขยาย G_{m2} โดยสัญญาณรบกวนจาก R_Y จะเป็นสัญญาณรบกวนความร้อนเป็นหลัก ในขณะที่สัญญาณรบกวนจาก G_{m2} จะเป็นทั้งสัญญาณรบกวนกระพริบและสัญญาณรบกวนความร้อน อย่างไรก็ตาม เนื่องจากสัญญาณคลื่นไฟฟ้าหัวใจได้ถูกขยายมาด้วยอัตราขยายที่สูงของวงจรขยาย G_{m1} สัญญาณรบกวนจาก R_Y และ G_{m2} จะไม่ทำคุณภาพของสัญญาณคลื่นไฟฟ้าหัวใจแย่งลงมากนัก เราสามารถสรุปผลของสัญญาณรบกวนจากแหล่งต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้นด้วยวงจรมูลดังภาพที่ 9

ภาพที่ 9 วงจรมูลแสดงสัญญาณรบกวน

จากภาพที่ 9 เราสามารถเขียนสมการสัญญาณรบกวนที่ส่งผลไปที่อินพุตของวงจรได้ดังสมการที่ (4)

$$v_{n,in}^2 = \left(\frac{C_{IN} + C_F}{C_{IN} G_{m1}} \right)^2 \left[i_{n,Gm1}^2 + 2 \left(\frac{1}{R_X} \right)^2 v_{n,R_Y}^2 + 2i_{n,RX}^2 + \left(\frac{1}{R_X + R_Y \left(\frac{1}{SC_{COM}} \right)} \right)^2 i_{n,Gm2}^2 + 2 \left(\frac{G_{m1}}{2f_{chop} (C_{IN} + C_F)} \right)^2 i_{n,RB}^2 \right] \quad (4)$$

โดยที่ $v_{n,R_Y}^2 = i_{n,R_Y}^2 R_Y^2$ และ $i_{n,Gm2}^2 = G_{m2}^2 V_{n,Gm2}^2$ ซึ่งสมการที่ (4) แสดงให้เห็นว่าสัญญาณรบกวนจาก วงจรขยาย G_{m2} (พจน์ $i_{n,Gm2}^2$) จะไม่เปลี่ยนแปลง ตามการปรับแบนด์วิดท์เฉพาะในช่วงความถี่ตั้ง สมการที่ (5)

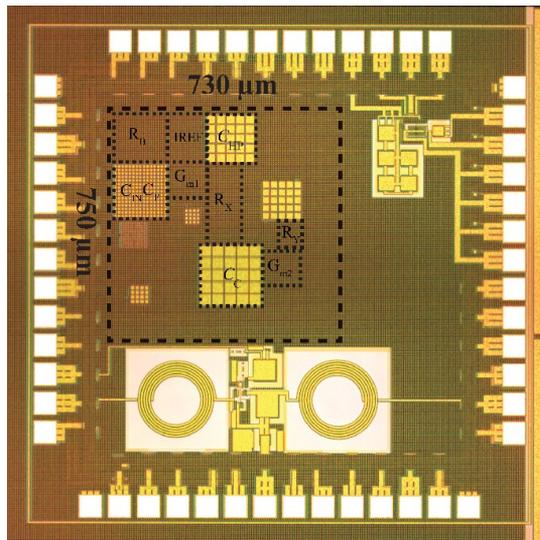
$$f < \frac{1}{2\pi(R_X + R_Y)C_{COM}} \quad (5)$$

และจากสมการที่ (5) ถ้าเรากำหนดให้ C_{COM} เท่ากับ 15 pF, R_X เท่ากับ 10 MΩ และต้องการ ปรับแบนด์วิดท์ลงประมาณ 10 เท่าจากค่าตั้งต้น โดยทำให้ R_Y มีค่าประมาณ 100 MΩ จากค่าที่ กำหนดข้างต้น จะทำให้สัญญาณรบกวนจากวงจร ขยาย G_{m2} เริ่มมีค่าเพิ่มขึ้นที่ความถี่ 96 Hz นอกจากนี้การปรับแบนด์วิดท์ให้ลดลงยังส่งผลต่อสัญญาณ รบกวนจาก R_Y ที่มีค่าเพิ่มขึ้น โดยสามารถเขียน สมการสัญญาณรบกวนของ R_Y ที่ส่งผลไปที่อินพุต ของวงจรได้ดังสมการที่ (6)

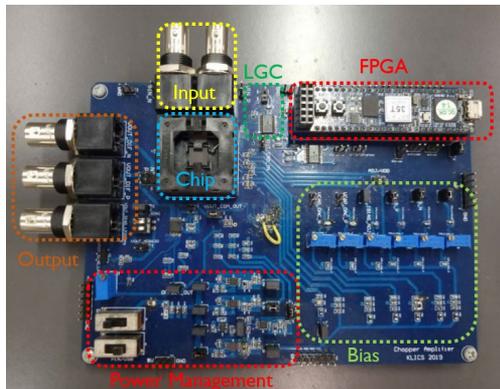
$$v_{n,in,R_Y}^2 = \left(\frac{C_F + C_{IN}}{C_{IN} G_{m1}} \right)^2 \left(\frac{1}{R_X} \right)^2 2v_{n,R_Y}^2 \quad (6)$$

3. การวัดผลการออกแบบวงจร

วงจรไมโครชิปที่ออกแบบในงานวิจัยนี้ได้ถูก ผลิตในเทคโนโลยี 180 nm CMOS จาก United Microelectronics Corp. (UMC) โดยภาพถ่ายของ ชิปเป็นดังแสดงในภาพที่ 9 โดยวงจรกินพื้นที่ทั้งหมด เท่ากับ 0.55 mm² ภาพที่ 10 แสดงแผงวงจรพิมพ์ (printed circuit board) สำหรับการทดสอบชิปที่ ถูกผลิตมา โดยบนแผงวงจรพิมพ์มีการใช้ FPGA รุ่น Cmod A7-35T ในการสร้างสัญญาณนาฬิกาสำหรับการ สับสัญญาณ และสัญญาณควบคุมสำหรับตัว ต้านทานบนชิปที่ใช้เทคนิค DCR ทั้งหมด และจาก การทำงานที่แรงดันซัพพลาย 1.2 V วงจรมีการกิน กระแสเท่ากับ 1.96 μA

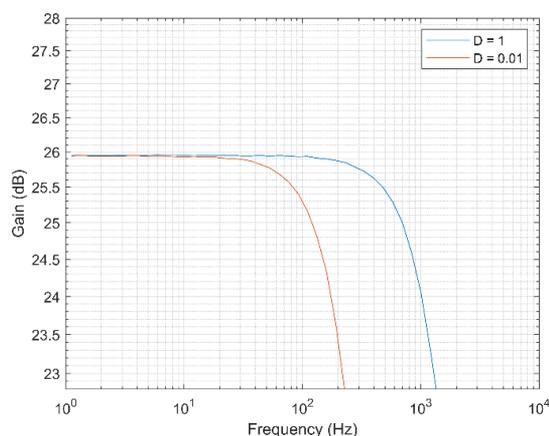
ภาพที่ 9 ภาพถ่ายไมโครชิป (Microchip)

ภาพที่ 10 บอร์ดสำหรับวัดผล

3.1 ผลการวัดการปรับแบนด์วิดท์

สำหรับการวัดผลการปรับแบนด์วิดท์ของวงจร ขยายส่วนหน้าสุดในงานวิจัยนี้จะใช้การวัดฟังก์ชันถ่ายโอนจากอินพุตสู่เอาต์พุตด้วย Network Analyzer ที่อยู่ในอุปกรณ์ Analog Discovery 2 โดยจะทำการวัดเทียบกัน 2 กรณีคือ duty ratio ของ R_Y เท่ากับ 1 และ 0.01 ซึ่งส่งผลให้ได้ cutoff frequency เท่ากับ 1.3 kHz และ 200 Hz ตามลำดับ ดังแสดงในภาพที่ 11

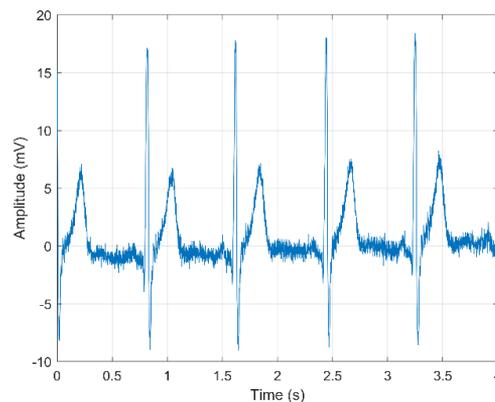

ภาพที่ 11 ผลการวัด Signal Transfer Function ของวงจรขยายส่วนหน้าสุด

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการใช้ duty ratio ของ R_Y เท่ากับ 0.01 จะส่งผลให้วงจรวัดสัญญาณส่วนหน้ามีแบนด์วิดท์ที่ใกล้เคียงกับแบนด์วิดท์ที่ต้องการสำหรับการวัดคลื่นไฟฟ้าหัวใจโดยที่ไม่ต้องลดขนาดของ G_{m1} หรือเพิ่มขนาดของ C_{COM}

3.2 ผลการวัดสัญญาณ ECG

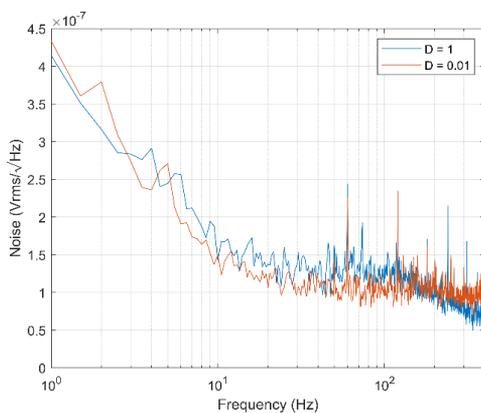
สำหรับการวัดสัญญาณคลื่นไฟฟ้าหัวใจจากร่างกายนั้นจะเป็นการวัดสัญญาณคลื่นไฟฟ้าหัวใจแบบ 1 lead โดยอิเล็กโทรดแรกจะแปะที่แขนขวา สำหรับอินพุตด้านบวก อิเล็กโทรดที่สองแปะที่แขนซ้ายสำหรับอินพุตด้านลบและอิเล็กโทรดที่สามแปะที่ขาขวาสำหรับต่อกราวด์ของวงจร โดยประเภทอิเล็กโทรดที่ใช้ทั้งสามนั้นจะเป็นอิเล็กโทรดแบบเปียก (Monitoring Electrode 2239, 3M Ltd.) และปรับ duty ratio ของ R_Y เท่ากับ 0.01 เพื่อให้ได้แบนด์วิดท์ของวงจรขยายส่วนหน้าสุดเท่ากับ 200 Hz จากนั้นวัดสัญญาณด้วยออสซิลโลสโคปจากอุปกรณ์ Analog Discovery 2 โดยผลที่ได้จากการวัดเป็นดังแสดงในภาพที่ 12

ภาพที่ 12 ผลการวัดสัญญาณคลื่นไฟฟ้าหัวใจที่วัดได้จากร่างกายด้วยวงจรขยายส่วนหน้าสุด

3.3 ผลการวัดสัญญาณรบกวน

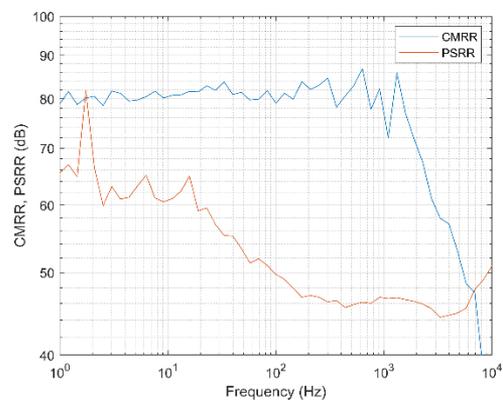
สำหรับการวัดสัญญาณรบกวนจากวงจรขยาย ส่วนหน้าสุดนั้นจะทำการไบอัสอินพุตของวงจรด้วย แรงดันโหมตรวมที่มีค่าเท่ากับ 0.6 V จากนั้นวัด สัญญาณรบกวนที่เอาต์พุตของวงจรด้วยเครื่องมือ วิเคราะห์สเปกตรัม (spectrum analyzer, รุ่น SR780 โดย Stanford Research Systems) โดยจะทำการ วัดเทียบกับ 2 กรณีคือ duty ratio ของ R_Y เท่ากับ 1 และ 0.01 โดยจะได้ cutoff frequency เท่ากับ 1.3 kHz และ 200 Hz ตามลำดับ จากผลการวัดที่ แสดงในภาพที่ 13 สามารถวัดสัญญาณรบกวน อ้างอิงไปที่อินพุตในช่วงความถี่ 1-250 Hz ได้กับ $1.54 \mu V_{rms}$ และ $1.60 \mu V_{rms}$ ตามลำดับ

ภาพที่ 13 ผลการวัด Input Referred Noise ของวงจรขยายส่วนหน้าสุด

3.4 ผลการวัด PSRR และ CMRR

สำหรับการวัดผล power-supply rejection ratio (PSRR) และ common-mode rejection ratio (CMRR) ของวงจรวัดสัญญาณส่วนหน้าสุดใน งานวิจัยนี้จะวัดด้วย Network Analyzer ที่อยู่ใน อุปกรณ์ Analog Discovery 2 โดยจะทำการวัดที่ duty ratio ของ R_Y เท่ากับ 0.01 โดยได้ผลการวัด ดังแสดงในภาพที่ 14

ภาพที่ 14 ผลการวัด CMRR และ PSRR ของ วงจรขยายส่วนหน้าสุด

4. บทสรุป

จากการวัดผลการออกแบบวงจรวัดสัญญาณ ส่วนหน้าสำหรับวัดสัญญาณคลื่นไฟฟ้าหัวใจในงาน วิจัยนี้สามารถปรับ cutoff frequency ได้ระหว่าง 1.3 kHz และต่ำสุดเท่ากับ 200 Hz ซึ่งต่ำเพียงพอที่ จะไม่ต้องการวงจร AAF โดยอิงจากแบนด์วิดท์ของ

การวัดสัญญาณคลื่นไฟฟ้าหัวใจที่ต้องการ cutoff frequency เท่ากับ 150 Hz [14] โดยผลการปรับ cutoff frequency นั้นทำให้สัญญาณรบกวนอ้างอิงไปที่อินพุตเพิ่มขึ้นจาก $1.54 \mu V_{rms}$ ไปเป็น $1.60 \mu V_{rms}$ โดยจะเห็นได้ว่าสัญญาณรบกวนที่เพิ่มขึ้นนี้ยังอยู่ในขอบเขตที่ระบุในมาตรฐาน [8] ซึ่งมีค่า

เท่ากับ $10.67 \mu V_{rms}$ โดยวงจรวัดสัญญาณส่วนหน้านี้ใช้แรงดันซัพพลาย 1.2 V และมีอัตราการกินพลังงานอยู่ที่ $2.32 \mu W$ มีอัตราขยาย 20 V/V และได้นำผลการออกแบบวงจรในงานวิจัยนี้เปรียบเทียบกับงานวิจัยที่ใกล้เคียงดังที่แสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

	(Fan et al., 2011)	(S. Song, 2015)	(W. Bai, 2018)	(Liu et al., 2020)	This Work
Power (μW)	1.8	$1.17^b, 0.3^c$	1.5	1.8	2.32
Supply voltage	1	$0.3^d, 0.6^e$	1.8	1.2	1.2
Gain	100	20	20	100	20
Input-referred noise (μV_{rms})	1.45^g (0.5-100 Hz)	$0.34^b, 1.01^c$ (0.7-182 Hz)	3.4 (1-500 Hz)	0.67 (0.5-200 Hz)	$1.60^i, 1.54^j$ (1-250 Hz)
NEF	3.3	1.74	7.16	2.88	6.05
Anti-aliasing filter	No	Yes	Yes	Yes	No
BW _{-3dB}	0.5-600 Hz	0.7-182 Hz	1-500 Hz	0.5-200 Hz	0-200 Hz ⁱ 0-1.3 kHz ^j
Input-impedance	30 M Ω	300 M Ω	300 M Ω	1 G Ω	7.6 M Ω
f_{chop}	5 kHz	4 kHz ^b , 400 Hz ^c	23.44 kHz	10 kHz	10 kHz
Area (mm ²)	0.1 ^g	1.6 ^g	0.24 ^h	0.2 ^g	0.55 ^g
Technology	65 nm	180 nm	180 nm	180 nm	180 nm

^a ไม่รวมวงจร DC Servo Loop (DSL), ^b โหมดสัญญาณรบกวนต่ำ, ^c โหมดพลังงานต่ำ, ^d อินพุตสแตจ, ^e เอาพุตสแตจ, ^f เอาพุตสแตจ, ^g เฉพาะวงจร AFE, ^h รวมทั้งระบบ, ⁱ แบนด์วิดท์ต่ำสุด, ^j แบนด์วิดท์สูงสุด

5. กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนจากทุนพัฒนานักวิจัย (ทุนรุ่นกลาง) สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ภายใต้รหัสโครงการ N41A640139

6. เอกสารอ้างอิง

[1] แสงทอง จ. (2017). สังคมผู้สูงอายุ (อย่างสมบูรณ์): ภาวะสูงวัยอย่างมีคุณภาพ. RUSAMILAE JOURNAL, 38(1), 6–28.

- [2] The World Health Organization (2021). Cardiovascular Diseases (CVDs). [https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/cardiovascular-diseases-\(cvds\)](https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/cardiovascular-diseases-(cvds)). Jun. 2021
- [3] Abramson J H, Gofin R, Hopp C, Gofin J, Donchin M, and Habib J (1981). Evaluation of a community program for the control of cardiovascular risk factors: the CHAD program in Jerusalem. *Israel journal of medical sciences*, 17(2-3): 201–212.
- [4] Censi F, Calcagnini G, Mattei E, Gargaro A, Biancalana G, and Capucci A (2013). Simulation of monitoring strategies for atrial arrhythmia detection. *Annali dell'Istituto superiore di sanita*, 49(2): 176–182.
- [5] Bansal A, and Joshi R (2018). Portable out-of-hospital electrocardiography: A review of current technologies. *Journal of arrhythmia*, 34(2): 129–138.
- [6] Mohebbali D, and Kittleson M M (2021). Remote monitoring in heart failure: current and emerging technologies in the context of the pandemic. *Heart (British Cardiac Society)*, 107(5): 366–372.
- [7] Prieto-Avalos G, Cruz-Ramos N A, Alor-Hernández G, Sánchez-Cervantes J L, Rodríguez-Mazahua L, and Guarneros-Nolasco L R (2022). Wearable Devices for Physical Monitoring of Heart: A Review. *Biosensors*, 12(5): 292.
- [8] ANSI/AAMI EC11 (2001). Diagnostic Electrocardiographic Devices.
- [9] Fan Q, Sebastiano F, Huijsing J H, and Makinwa K A (2011). A 1.8- μ W 60 nv/vHz capacitively-coupled chopper instrumentation amplifier in 65-nm CMOS for wireless sensor nodes. *IEEE Journal of Solid-State Circuits*, 46: 1534-1543.
- [10] Chandrakumar, Hariprasad & Markovic, Dejan (2017). A High Dynamic-Range Neural Recording Chopper Amplifier for Simultaneous Neural Recording and Stimulation. *IEEE Journal of Solid-State Circuits*. PP. 1-12. 10.1109/JSSC.2016.2645611.
- [11] Bai, Wenbin & Zhu, Zhangming & Li, Yani & Liu, Lianxi. (2018). A 64.8 μ W > 2.2G Ω DC-AC Configurable CMOS Front-End IC for Wearable ECG Monitoring. *IEEE Sensors Journal*. PP. 1-1. 10.1109/JSEN.2018.2809678.
- [12] Liu, Lianxi & Hua, Tianyuan & Zhang, Yi & Junchao, Mu & Zhu, Zhangming. (2019). A Robust Bio-IA with Digitally-Controlled DC-Servo Loop and Improved Pseudo-Resistor. *IEEE Transactions on Circuits and Systems II: Express Briefs*. PP. 1-1. 10.1109/

TCSII.2019.2922423.

[13] Song, Shuang & Rooijackers, Michael & Harpe, Pieter & Rabotti, Chiara & Mischi, Massimo & Roermund, Arthur & Cantatore, E.. (2015). A Low-Voltage Chopper-Stabilized Amplifier for Fetal ECG Monitoring With a 1.41 Power Efficiency Factor. IEEE

transactions on biomedical circuits and systems. 9. 10.1109/TBCAS.2015.2417124.

[14] Rijnbeek, Peter & Kors, Jan & Witsenburg, Maarten. (2002). Minimum Bandwidth Requirements for Recording of Pediatric Electrocardiograms. Circulation. 104. 3087-90. 10.1161/hc5001.101063.